

Андрійчук Н.М.

**«МОВНІ СТРАТЕГІЇ»: РОЗВИТОК ІНШОМОВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У
СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Анотація

Автор статті акцентує увагу на популяризації вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах, а також на необхідності розвитку у студентів немовних спеціальностей професійно-орієнтованих іноземних навичок і вмінь в усіх видах мовленнєвої компетенції, рівень сформованості яких визначається на основі освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця. Автор представляє власний проект, який започатковано у Житомирському державному університеті імені Івана Франка. Уведення в дію проекту дозволить оптимізувати процес навчання іноземних мов в університеті за рахунок підвищення якості викладання.

Abstract

The author draws attention to both the popularization of learning of foreign languages in higher educational establishments and the necessity of professionally oriented foreign language skills development in all kinds of language competence among the students of non-linguistic specialities. The level of skill formation is determined with the reference to educational qualification profile. The author introduces her own project which is launched in Zhytomyr Ivan Franko State University. The implementation of the project will allow to optimize the process of foreign language learning in the university by means of the advanced qualification level of teaching.

Проблематика проекту. Розширення міжнародних зв'язків України у різних галузях економіки, науки, освіти і культури призвело до значного зростання потреб у використанні іноземних мов і в нашій країні. Приєднання України до Європейської спільноти піднімає питання навчання іноземної мови на значно вищому рівні. Ці вимоги зумовлені процесами створення єдиного інформаційного простору, поглиблення міжнародного співробітництва,

виходом українських комерційних компаній на міжнародний ринок, а також виникненням та поширенням нових сучасних засобів комунікацій. Ці процеси, у свою чергу, спонукають суспільство до соціального замовлення на підготовку кваліфікованих фахівців, які б практично володіли навичками та вміннями іншомовного професійного спілкування іноземною мовою і були здатними залучатися до комунікацій та співпраці зі своїми партнерами та колегами за кордоном. Тому для успішної інтеграції до єдиного культурного простору необхідні спеціалісти, які володіють окрім професійних знань однією або декількома іноземними мовами.

Зв'язок з імплементацією та конкретними нормами нового Закону України «Про вищу освіту». Вивчення іноземних мов визначено пріоритетом внутрішньої політики в стратегічних документах ЄС і України. Стратегією розвитку України 2020 одним з ключових індикаторів визначено, що у 2020 році 75% випускників середніх шкіл будуть володіти двома іноземними мовами, 100% державних службовців категорії А будуть розмовляти однією з офіційних мов Ради Європи. Зокрема, у рамках національної програми з популяризації та вивчення іноземних мов в Україні, яка координується командою Go Global та на підтримку національної програми Україна Speaking by Go Global Президент оголосив 2016 рік Роком англійської мови.

Крім того, неабиякої уваги заслуговує стаття 3 Закону України «Про вищу освіту» [1], яка визначає державну політику у сфері вищої освіти. Тут йдеться про те, що одним із пріоритетних завдань будь-якого вищого навчального закладу є підготовка конкурентоспроможного фахівця, здатного до роботи в міжнародному просторі. Слід зазначити, що міжнародна інтеграція та інтеграція системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти теж не можлива без популяризації вивчення іноземних мов на усіх рівнях кваліфікаційної підготовки.

Мета і завдання проекту; методи його реалізації; етапи реалізації проекту. З огляду на вище зазначене, не аби якої актуальності набуває проект

«Мовні стратегії»: розвиток іншомовних компетенцій у студентів немовних спеціальностей», який було започатковано в Житомирському державному університеті імені Івана Франка. Стратегія виконання даного проекту запроваджує нові підходи до організації та реалізації навчального процесу на усіх факультетах та в усіх інститутах ЖДУ, окрім навчально-наукового інституту іноземної філології: природничому, фізико-математичному, соціально-психологічному факультетах, факультеті фізичного виховання і спорту, у навчально-науковому інституті філології та журналістики в умовах, коли соціальне замовлення суспільства - за короткий термін підготувати фахівця, який вільно, на комунікативно достатньому рівні володіє іноземною мовою. Виконання даної стратегії має узгоджуватися з Рекомендаціями Комітету Ради Європи з питань освіти, вимогами Типових програм з іноземних мов для спеціальних потреб та кількістю академічних годин у діючих навчальних планах. Цілком очевидно, що *навчання іноземних мов на немовних спеціальностях, яке традиційно було націлене на читання та переклад професійно орієнтованих текстів, а також вивчення проблем синтаксису наукового стилю, не сприяє формуванню комунікативних умінь студентів.* З огляду на це, виникає потреба у перегляді методики навчання іноземних мов на немовних спеціальностях, розробці технології навчання, укладанні нових навчальних програм іноземних мов, окресленні термінів і умов навчання, внесенні змін до діючих навчальних планів.

Мета проекту. Університет розглядає володіння іноземними мовами як один з основних механізмів реалізації процесів інтеграції України у європейський та світовий науковий, освітній та культурний простір. Зростання ролі вивчення іноземних мов пояснюється й реформуванням системи освіти в Україні у рамках її участі у Болонському процесі, що висуває нові вимоги щодо вивчення іноземних мов. Отже, випускники вищих немовних навчальних закладів мають володіти професійно-орієнтованими іншомовними навичками і вміннями в усіх видах мовленнєвої компетенції, рівень сформованості яких визначається на основі освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця.

Крім того, розповсюдження інформаційно-комунікативних технологій, які відкривають широкий доступ до нових іншомовних інформаційних ресурсів для використання у навчальних і професійних цілях, а також для соціального та культурного розвитку особистості, також сприяє розумінню того, що іноземна мова є нагальною потребою сучасних студентів. З огляду на це, *кінцева мета проекту* полягає у формуванні засад професійно орієнтованої вторинної мовної особистості, готової до професійної міжкультурної комунікації та саморозвитку в новому інформаційно-комунікативному середовищі. Показником рівня сформованості професійно орієнтованої вторинної мовної особистості є іншомовна професійна комунікативна компетенція, професійна міжкультурна компетенція та іншомовна рефлексивна компетенція.

Основними **завданнями** Мовних стратегій є навчання, розвиток та удосконалення навичок мовленнєвої діяльності, аудіювання, говоріння, діалогічного мовлення, читання, письма та перекладу.

Студенти повинні:

знати :

- фонетичні та граматичні норми англійської мови, які дозволять студентам розуміти носія мови, розвивати комунікативну компетенцію, що передбачає практичне оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності та комунікативне використання англійської мови у повсякденних, загальних та ділових ситуаціях;
- лексичні одиниці та синтаксичні структури з відповідною лексикою, яка необхідна для досягнення рівня В 2 – С 1;
- правила читання та методи роботи з іншомовними джерелами;
- граматичні структури англійської мови, необхідні для здійснення іншомовної комунікації.

вміти :

- виявляти зв'язки між елементами інформаційного матеріалу в процесі роботи зі структурованою інформацією, відповідно до визначеної мети діяльності;
- використовувати знання про граматичні конструкції, фонетичні норми в усному мовленні та в письмовому мовленні;
- користуватися електронними джерелами та каталогами, підбирати та аналізувати іншомовні матеріали;
- висловлювати та відстоювати власну думку іноземною мовою в рамках вивчених програмних тем;
- володіти навичками діалогічного мовлення;
- володіти навичками сприйняття іншомовних текстів на слух;
- письмово викладати іноземною мовою інформаційне повідомлення в рамках вивчених програмних тем.

Рівень володіння іноземною мовою у вступників до вищих немовних навчальних закладів. Згідно з освітньо-кваліфікаційною характеристикою фахівця, вступники до вищих немовних закладів мають володіти іноземною мовою на рівні A2-B1 і бути готовими до опанування професійно орієнтованого курсу іноземної мови рівня B1. На жаль, досвід показує, що значна кількість вступників не має достатнього рівня володіння міжнародним стандартом іноземної мови, що вимагає від вищих навчальних закладів за короткий термін сформувані в них потрібні компетенції в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Рівні володіння іноземною мовою у студентів немовних спеціальностей згідно з «Мовними стратегіями». З одного боку, недостатній рівень сформованості іншомовної комунікативної компетенції унеможлиблює введення курсу професійно орієнтованої іноземної мови на першому році навчання в Університеті. З іншого боку, зважаючи на те, що студенти немовних спеціальностей опановують фахові дисципліни і набувають первинних професійних навичок і вмінь починаючи з 3-го року навчання, введення такого курсу на перших роках буде малоефективним. Таким чином, буде доцільним

протягом перших двох років формувати у студентів іншомовну комунікативну компетенцію на базовому рівні, а на 3-му і 4-му - іншомовну комунікативну професійну компетенцію.

Рівні володіння іноземною мовою: глобальна шкала [2]. Згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти існує шість рівнів володіння мовою, які були розроблені Асоціацією Мовних Експертів ALTE (The Association of Language Testers in Europe): **інтродуктивний** (Breakthrough або A1), **середній** (Waystage або A2), **рубіжний** (Threshold або B1), **просунутий** (Vantage або B2), **автономний** (Effective Operational Proficiency або C1) і **компетентний** (Mastery або C2). Вони охоплюють проміжок від базового до практично бездоганного рівня володіння мовою. На них зорієнтовані навчальні посібники з будь-якої **європейської мови**, довідники, словники, тести.

Рівень володіння мовою		Дескриптори
Елементарний користувач	A1	Може розуміти і вживати побутові повсякденні вирази, а також будувати елементарні речення з метою задоволення конкретних потреб. Може відрекомендуватись або представити когось. Може запитувати і відповідати на запитання про деякі деталі особистого життя, про людей, про речі тощо. Може взаємодіяти на простому рівні, якщо співрозмовник говорить повільно і чітко та готовий прийти на допомогу.
	A2	Може розуміти ізольовані фрази та широко вживані вирази, необхідні для повсякденного спілкування у сферах особистого побуту, сімейного життя,

		здійснення покупок, місцевої географії, роботи. Може спілкуватись у простих і звичайних ситуаціях, де потрібен простий і прямий обмін інформацією на знайомі та звичні теми. Може описати простими мовними засобами вигляд свого оточення, найближче середовище і все, що пов'язане зі сферою безпосередніх потреб.
Незалежний користувач	B1	Може розуміти основний зміст чіткого нормативного мовлення на теми, близькі і часто вживані на роботі, у навчанні, під час дозвілля тощо. Може вирішити більшість проблем під час перебування у країні, мова якої вивчається. Може просто і зв'язано висловитись на знайомі теми або теми особистих інтересів. Може описати досвід, події, сподівання, мрії тощо.
	B2	Може розуміти основні ідеї тексту як на конкретну, так і на абстрактну тему, у тому числі й дискусії за фахом. Може вільно спілкуватися з носіями мови. Може чітко, детально висловитись на широке коло тем, виражати свою думку з певної проблеми, наводячи різноманітні аргументи за і проти.
Досвідчений користувач	C1	Може розуміти широкий спектр достатньо складних та об'ємних текстів і розпізнавати імпліцитне значення. Може висловлюватись швидко і спонтанно без помітних утруднень, пов'язаних з пошуком засобів

		вираження. Може ефективно і гнучко користуватись мовою у суспільному житті, навчанні та роботі. Може чітко, логічно, детально висловлюватись на складні теми, демонструючи свідоме володіння граматичними структурами, конекторами та зв'язними програмами висловлювання.
	C2	Може розуміти без утруднень практично все, що чує або читає. Може вилучити інформацію з різних усних чи письмових джерел, узагальнити її і зробити аргументований виклад у зв'язній формі. Може висловлюватись спонтанно, дуже швидко і точно, диференціюючи найтонші відтінки смислу у доволі складних ситуаціях.

План реалізації проекту «Мовні стратегії» розрахований на п'ять з половиною років (4 роки бакалаврату і 1,5 роки магістратури). У період з 2013 по 2018 роки вона має охопити всі немовні спеціальності університету.

ПЛАН РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНИХ СТРАТЕГІЙ.

План реалізації Стратегій включає 3 етапи: організаційно-підготовчий, навчальний (практичний), завершальний.

Зміст навчання. Відбір змісту має здійснюватися за такими принципами:

- **принципом систематичності і послідовності**, за умови дотримання якого відбувається поступове оволодіння мовним матеріалом;
- **принципом ускладнення**, що передбачає поетапне ускладнення мовного матеріалу з кожним наступним роком навчання;

- **принципом формування позитивної мотивації навчання**, що означає: навчальний матеріал має викликати зацікавленість студентів;
- **принципом свідомості і міцності засвоєння**, що дозволяє студентам оволодівати іноземною мовою і творчо застосовувати її в навчальному процесі і в реальній комунікації;
- **принципом професійної орієнтації**, за умови дотримання якого створюються умови для комунікативного і фахового розвитку студентів.

Відповідно до мети Стратегій, вивчення іноземної мови має тривати протягом усього періоду навчання студентів у бакалавраті і включати **нормативний курс** або оволодіння міжнародним стандартом іноземної мови на відповідному рівні і **поглиблений курс** або оволодіння професійно орієнтованою іноземною мовою на комунікативно достатньому рівні

Методи навчання. При вивченні курсу іноземна мова студент виконує такі види роботи: вивчення фонетичного, лексичного й граматичного матеріалу, основної професійної термінології англійською мовою, відпрацювання навичок правильного вживання вище згаданого в усному й письмовому мовленні (на практичних заняттях та самостійно), виконання проектних робіт, написання тестів, підсумкових контрольних робіт, підсумкового контролю.

Єдиним для всіх студентів рівневий інтерактивний навчальний посібник з іноземної мови, який відповідає вихідним положенням Мовних стратегій (перший та другий роки навчання) є піручник Straightforward (рівні: Elementary, Pre-Intermediate, Intermediate, Upper-Intermediate).

Форми і види контролю. Система контролю включає поточний, тематичний, рубіжний і підсумковий контроль в усній і письмовій формах, мета кожного з яких полягає в оцінці навчальних досягнень студентів в оволодінні іноземною мовою згідно за визначеним рівнем досягнень. При

кредитно-модульній системі навчання оцінювання відбувається за 100-бальною шкалою.

Організаційно-підготовчий етап передбачає виконання таких завдань:

- Розробку професійно орієнтованого курсу іноземної мови з урахуванням фахової спеціалізації студентів (третій та четвертий роки навчання).
- Створення й затвердження єдиних навчальних програм з іноземних мов для інтенсивної підготовки студентів немовних спеціальностей з урахуванням рівня їхньої мовної підготовки (перший та другий роки навчання).
- Створення й затвердження навчальних програм професійно орієнтованих курсів іноземних мов (третій та четвертий роки навчання).
- Підготовку діагностичних тестів (письмових та усних) для перевірки рівня сформованості іншомовної підготовки студентів з метою їх розподілу по групах за рівнями володіння мовою.
- Укладання відповідної кількості рівневих тестових завдань (Placement Tests) для контролю рівня сформованості іншомовної підготовки студентів, якого вони досягли за певний відрізок часу (семестр/ рік). Відповідний контрольний зріз знань має відбуватися кожні пів року: наприкінці першого семестру і наприкінці навчального року. Основною вимогою до рівневих тестів є їх стандартизованість.
- Перевірка й уточнення кількісного складу груп студентів, відповідно до їхнього рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції. Група студентів формується за результатами діагностичного тесту.
- Розроблення структури іспиту/заліку на основі зразків провідних міжнародних іспитів з іноземних мов.
- Проведення на постійній основі методичних семінарів і круглих столів для викладачів, які працюють за новими програмами

- Щорічне створення екзаменаційних комісій з трьох осіб для організації та проведення кваліфікаційного іспиту з іноземної мови на першому році навчання.
- Щорічне створення комісій з двох осіб для проведення заліку у кінці другого та третього років навчання.
- Визначення якісних і кількісних характеристик навчальних досягнень студентів, які дозволяють їм продовжити вивчати іноземну мову на наступному етапі. Так, наприкінці кожного навчального року студенти мають продемонструвати готовність вивчати іноземну мову на рівень вище за той, з яким вони приступили до її опанування на початку року. Про рівень володіння іноземною мовою свідчить оцінка, яку кожен з них отримує після кваліфікаційного іспиту наприкінці першого року навчання та після складання заліку при факультативному вивченні іноземної мови. Отже, студенти, які успішно складають кваліфікаційний іспит, тобто отримують більше 75 балів, є допущені до вивчення поглибленого курсу іноземної мови на третьому році навчання. Студенти, які отримують менше 75 балів позбавлені такої можливості.

Навчальний (практичний) етап передбачає виконання таких завдань:

- Ознайомлення студентів з програмою нормативного/ факультативного курсу іноземної мови. Окреслення переваг і перспектив вивчення іноземної мови за Положенням.
- Проведення діагностичного тестування з метою визначення рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції."
- Розподілення студентів по відповідних групах за рівнем мовної підготовки.
- Забезпечення студентів необхідною навчально-методичною та довідковою літературою.
- Проведення заняття за удосконаленим, узгодженим і затвердженим графіком.

- Проведення всіх зазначених Положенням форм контролю навчальних досягнень студентів.

Завершальний етап передбачає виконання таких завдань:

- Кожному викладачу підготувати звіт щодо кількісних і якісних показників навчання.
  - Провести кваліфікаційний іспит / залік із залученням членів комісії.
- Підвести підсумки відповідного етапу навчання.

Очікувані результати та перспективи впровадження Мовних стратегій. Уведення в дію проекту дозволить оптимізувати процес навчання іноземних мов в університеті за рахунок підвищення якості викладання, яке до сьогодні унеможлиблювалося через відсутність уніфікованого підходу до формування іншомовної комунікативної професійної компетенції студентів немовних спеціальностей.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту»: Електронний ресурс
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ru/1556-18>
2. Нормативно-правові документи. Електронний ресурс:
<https://inozemnimovihl161.wordpress.com/%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8-2/>

Андрійчук Наталя Михайлівна

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Завідувач кафедри іноземних мов і новітніх технологій навчання

Кандидат педагогічних наук, доцент

м. Житомир-10029, вул. Домбровського 86, кв. 56 andriychuknata@mail.ru

+380979509877, +380930501686